

TERGUS

Adrie Krijgsman

Tergus

roman

© 2022 Adrie Krijgsman

Omslag: Adrie Krijgsman
Uitgegeven bij Brave New Books
ISBN 978 94 6465 7548
NUR 301

www.adriekrijgsman.nl

Zijn symfonieën (van Sibelius) zijn altijd in flux, tijdreizen van de ene tussentoestand naar de andere;

Bas van Putten, Groene Amsterdammer, 26-10-2007

Each memory can create its own legend.

Uit de documentaire 'Sans soleil' (1983) van Chris Marker.

Tijdens zijn zoektocht naar een jeugdliefde had Tergus op een rots aan de Finse scherenkust een zwaar gehavend scheepsbaken gezien. Bakens waren belangrijk. Niet alleen voor de scheepvaart, want ook hijzelf kon in de chaos van het algoritmisch aangestuurde leven wel een richtinggevend baken gebruiken. Al was het alleen maar om niet hulpeloos in de bubbel van zijn persoonlijke wereldje te verdwalen. Dat was geen algemeen geldende wet. Want soms was de mens, ook in Tergus' ogen, gebaat bij een dwaling.

Als een middeleeuwse snaveldokter, met een vogelmasker voor zijn gezicht en een plat petje op zijn hoofd, stond het zwarte, met bruine roestvlekken en met een sluier van witte zeepokken bedekte baken op een roodgranieten rotseilandje aan de Finse scherenkust. Tergus stond er wat wezenloos naar te kijken. Zijn haar zat in de war en zijn handen zaten diep in de vette zakken van zijn parka gestoken, waar zijn vingers met een afgepeuterd nagelrandje speelden. Voor mensen die hem niet kenden stond hij daar als een zojuist uit zijn schimmige habitat gekropen representant van een gluurdersvereniging, als een haveloze voyeur die zich met slurpende ogen geil keek op een roestig baken. In zekere zin was dat ook zijn natuurlijke, observerende houding. Hij was geen welgemanierd, deftig converserend type.

Tergus had het gehavende baken impulsief, en met een ongebreideld rijke fantasie, een realistischer vogelmasker toegedicht. Een meer op de pesthistorische werkelijkheid gebaseerd modelletje. Hij had het de meest gebruikelijke humane eigenschappen gegeven, hebzucht, liefde, humor, agressie. Zo liet hij het pestmasker, in zijn macabere fantasie, langzaam verder aftakelen, liet het langzaam creperen. Tot hij beseftte dat het baken onbedoeld op zijn grootmoeder leek.

Een langskomende sportvisser, die met resolute stappen op weg was naar een steigertje om daar zijn hengels te gaan uitwerpen, had hem vanaf een afstandje naar het baken zien kijken. Dichterbij gekomen vroeg hij *'kaikki on hyvin?'* Of alles in orde was. Tergus haalde zijn

handen uit zijn jaszakken en stak ze tot schouderhoogte op, met de open palmen naar voren gericht. Een gebaar van ‘ikke niet begrijp’. Nadat de man zijn vraag in een foutloos Engels had herhaald knikte Tergus bevestigend, niet echt overtuigend, maar een twijfelachtig ja is ook een ja. Het was oprecht gemeend, alles was in orde met hem, al verzweg hij de vermoedheid. Ook de scepsis over zijn bezoek aan Finland en de dwaze, onbeschaamde reden van die reis, hield hij onder de pet. Niet uit kwaad bedoelde motieven, maar het zou domweg teveel uitleg vergen, vond hij. En bovendien kende hij de visser helemaal niet. Dan ging je niet meteen allerlei spontaan in het brein oprispende details van je beslommingen voorleggen. Toch? Hij in elk geval niet. Daar was meer vertrouwen voor nodig.

De visser vertelde over een kotter die het baken had aangevaren. Alle navigatiesoftware en elektronische kaartsystemen ten spijt had de klungelige, want dat was het geweest, aanvaring plaatsgevonden tijdens een storm, die in de late herfst het land had geteisterd.

‘Als in de Tempest van de beroemde Finse componist Sibelius.’ zei hij, met een hoorbare afstraling van Finse volkstrots in zijn stem. ‘Een ouverture die was geïnspireerd op het toneelstuk The Tempest van Shakespeare.’

‘Van Shakespeare hè?’ zei Tergus. Het kwam wat sarcastisch, als het nabootsende geluid van een spotvogel uit zijn mond gevlogen, niet lullig bedoeld, maar zo zou het wel opgevat kunnen worden.

Al sinds de eerste briefwisseling met Eeva-Liisa, de aanstichtster van zijn bezoek aan Finland, had hij zich in de muziek van Sibelius verdiept. Hoewel hij inmiddels behoorlijk veel van Sibelius’ muziek afwist, hield hij zich met zijn kennis hieromtrent op de vlakke, om niet samen met de visser in allerlei Sibeliusdoolhoven te verdwalen. De visser was duidelijk in Sibelius geïnteresseerd, al bleef het wat in het vage hangen of dat werkelijk diens muziek betrof, of alleen de nationale trots, de heldenstatus van de componist. Ook hieromtrent hield Tergus wijselijk zijn mond. De visser vroeg of hij wel wist dat die wereldberoemde Tempest-ouverture een waar hoogtepunt in de onomatopoeïsche muziek was? Nee, dat wist Tergus dan weer niet.

Het werd al snel duidelijk dat de praatgrage man niet uitsluitend de grote lijnen van het aanvaringsvoorval wilde benoemen, want met messcherpe woorden lichtte hij elk detail van de anekdote uit, alsof hij een vers gevangen vis chirurgisch tot op de fijnste graat fileerde. Een middelgrote viskotter, die halverwege de twintigste eeuw op het Zweedse Gotland voor een Finse eigenaar was gebouwd en die werd voortgestuwd door een diesel van Burmeister & Wains Maskin- og Skibsbyggeri, had zwoegend door het opgestuwde water en tegen de golven boksend, het bakens zijdelings aan bakboord geraakt. Niet met een forse klap, maar met geknars dat scherp door merg en been ging. Dat had de kapitein hem achteraf verteld.

‘Zo, zo.’ zei Tergus.

Welbeschouwd was het voor connaisseurs van muziektermen niet meer dan een flautato-streek op een viool geweest, een streek met veel stok en weinig druk. Een lichte aanraking, een strelinkje in het voorbijgaan en zo subtiel dat het evengoed een liefkozing geweest had kunnen zijn. Een liefkozing met nevenschade, dat dan weer wel. De term liefkozen kreeg zo een killere betekenis.

‘Precies!’ zei Tergus. ‘Liefkozen. Vertel mij wat!’

De man ging onverstoord verder over het paaltjespikken, over het effect dat optreedt als de scheepsboeg, tegen de wind in, frequent van de ene golf op de andere klapt. Dat leek met de aanvaring bijna letterlijk te hebben plaatsgevonden. De viskotter had daadwerkelijk een ‘paaltje gepikt’. Vanaf het moment van de aanvaring stond het bakens, een zogeheten lichtopstand, een roestige open metaalconstructie met een isofaselicht in de top, nu krom en vervormd als een zwartgeklede snaveldokter, als een pestmeester tijdens een uitbraak van de vroeger zo gevreesde Zwarte Dood. Het stond in de ondiepte, op een scheer, een vlakke rots die bij hoog water onder de waterspiegel verscholen lag, en was met een spoedreparatie tijdelijk hersteld. De metalen constructie zelf, die volgens de sportvisser niet meer te repareren was, moest met bevestiging en al in zijn geheel worden vervangen. Dat kostte meer tijd dan men aanvankelijk had gedacht. Voorlopig kon het groene licht weer met het juiste interval branden,

als een knipogende sirene, die de zeelui en de scheepvaart veilig naar de haven kon loodsen. Met deze opwekkend positieve constatering leek de visser uitverteld. Hij rekte zijn lange lichaam eens goed uit en maakte aanstalten om naar zijn stek op de steiger te lopen. Al leek het woord steiger nogal overdreven voor de paar verweerde, grijs uitgebeten planken die enkele meters in de zee-engte staken.

‘Dat was een prachtig verhaal,’ zei Tergus. ‘Mijn dank daarvoor. Trouwens, wat ik me afvroeg ... ben je zelf musicus? Je weet zoveel details over Sibelius te vertellen.’

Hoewel er tot dan toe alleen in vloeiend *the Queen's English* was gesproken, wat al bijzonder was, antwoordde de man nu plotseling in het Fins ‘*Poliitikko*.’ Hij zei het op een wat fluisterende toon, alsof hij zich ervoor schaamde. Daarna draaide hij zich om en liep naar de steiger.

‘Goeie vangst,’ riep Tergus hem na.

Die overdaad aan woorden, al die details. Het giste en borrelde nog in zijn gedachten na, als een dronken makend ochtendbrouwsel, een fermenterende smoothie van woordfruit, en dat terwijl hij door het kille, vochtige weer en daarbij nog de honger, toch al zo rillerig was, zo van zijn stuk gebracht, zo uit zijn normale doen.

Hoe lang zal het wel niet geleden zijn, dacht hij, daar bij dat bakken? Een stevige grip op de tijd heb ik nooit gehad. Bij mij is de tijd altijd hoog hangend fruit geweest, zonder de juiste hulpmiddelen niet te vatten, vaak nog onrijp, hard en zuur als een stoofpeer. Andere keren overrijp, zwaar verschimmelde prut soms. Vlak nadat ... Misschien was de relatie met C. net uit? Want relatiebreuken, gepaard met een existentiële crisis en wanhoop, dat waren altijd de vluchtmomenten. Weg hier, snel door naar daar. Spontaan, althans ... strak gedirigeerd door het onderbewuste, vanuit het autonome zelf, met uiteraard de nodige onzekerheid, die ik op jeugdige leeftijd nog goed kon verbloemen. Godver ... Afgewezen, mijn wereld ingestort. Help me, help me! En wat deed ik? Mijn rugzak inpakken en hup, kijken of iets onzeker van vroeger nog zekerheid kon gaan bieden, ergens in

Verweggistan houvast proberen te vinden in mijn bestaan, zekerheid in het ongewisse. Dat was het ... bevrijding van de dagelijkse sores, geen andere verplichting aan het leven dan groots en meeslepend te leven, dan in het grote onbekende voort te gaan. Nu bedenk ik me wel honderd keer. Wat als ...? Thee! Kokend water op de sterrenmix in de beker. Een geur die me ogenblikkelijk verbindt met ... net als Purol, ook zoiets ... de paradox van de geurvreter, die lang vergeten geuren met aanhangende beelden uit mijn herinnering trekt.

Voor een noordelijk gelegen land als Finland, zo vroeg in het jaar, had Tergus zich geen alledaagsere dag kunnen wensen. Het was voor een winterdag aan de zachte kant, met een temperatuur van rond het vriespunt, maar echt lekker was het niet. Het dunne licht dat door de wolken omlaag kwam kleurde alles in een monotoon grijs en daarbij was het wat je noemt echt kwakkelwinterweer. Er viel een illusieloze mengeling van regen en natte sneeuw, waartussen soms wat drogere vlokken langzamer omlaag zeilden en als kleine stukjes wittebrood over het water werden uitgestrooid. Hij dacht aan eendjes voeren en aan dat idiote poele! poele! poele! De druppels en vlokken maakten miljoenen interfererende kringetjes op het water. Alles bestond uit uitdijende, zich in golven en deeltjes voortplantende kringetjes, van spinnende atomen tot sterrenstelsels. Alles golfde, zond energie uit, licht, warmte, geluid. Dat tolde maar eindeloos om elkaar heen en maakte kringetjes, alsof het niets dan kinderspel was. Het universum nota bene, een speeltuintje ...

Juist omdat het zo'n stereotype vlees noch vis twijfeldag was, geen winter, geen voorjaar, geen vorst, geen dooi, had het ook een kille voorjaarsdag in Nederland kunnen zijn. Het labberlottige licht sijpelde door de bewegingloze boomtakken omlaag. Het zakte uit de wolken, werd door het naaldendak van de sparren gezeefd en kwam neer op de glibberige, hier en daar drabbige oever. Kleumend en met een door voedselbehoefte, slaapttekort en vermoeidheid veroorzaakte vale teint op zijn gezicht, met permanent een transparante druppel aan zijn neus, waarvan Galenus¹ in de 2e eeuw na Christus dacht dat

het overvloedig hersenvocht was, stond hij die koude voorjaarsmorgen besluiteloos over het water te staren, naar het in een ongelijke strijd beschadigde baken, enkele tientallen meters uit de oever. Een baken dat hij zojuist ‘ontdekt’ had en dat na het verhaal van de visser al direct vragen opriep. Was het geen visserslatijn? Dat was misschien nog wel de belangrijkste vraag, naast allerlei vragen over het belang van bakens. Op een van die ‘bakens van belang’, namelijk zijn vele jaren geleden uit het oog verloren vriendin Eeva-Liisa, had hij zijn koers ingesteld. Zij was de enige reden waarom hij überhaupt naar Finland gegaan was. Hoe meer hij het land leerde kennen en hoe meer hij over haar habitat te weten kwam, over het weer en over Sibelius, hoe beter hij haar leerde kennen. Dat was de gedachte. Met het vergaren van meer context werd het verleden duidelijker. Het leek oppervlakkig beschouwd wat tegenstrijdig, om met toekomstige kennisvergaring het verleden te gaan verdiepen, maar daar kwam het in feite wel op neer. Voorwaarts naar het verleden! Al denkend was hij op zijn autopilot naar de intensiever bewoonde wereld gelopen en was er de eerste de beste broodjeszaak ingedoken, voor voeding, warmte en wifi.

Ga niet verder vissen dan de zee! schijnt een oud Fins spreekwoord te zijn - schijnt, omdat het nergens te achterhalen is. Het wordt op een paar websites vermeld, maar helaas nooit met bronvermelding. Het zou iets betekenen als: doe niet te moeilijk, hou het simpel. Een zinspreuk die Tergus weliswaar op het lijf geschreven stond, maar die hij nog onvoldoende in zijn systeem had kunnen integreren. Bij het harmoniseren van theorie en praktijk had hij flink wat stappen te zetten. Daarvoor ontbraken hem de tools. En die harmonisatie leek daardoor voorlopig atonale toekomstmuziek te blijven.

Door het uitgebreide verhaal van de sportvisser moest hij weer denken aan het onderscheid, aan de discrepantie, ja zelfs aan de nimmer aflatende strijd tussen theorie en praktijk, tussen eenvoudig en ingewikkeld. Een vraagstuk dat al lang in zijn gedachtenarchief zat opgeborgen en dat nu weer tevoorschijn was gekomen. Hoe ooit het

‘niet verder vissen dan de zee’ voldoende was om vanaf het strand, of een steiger, een hengeltje uit te gooien in zout water, om zo je kostje bij elkaar te scharrelen. Met de huidige wereldbevolking kon dat niet meer, de vissers zouden hutjemutje op de stranden staan, hun lijnen zouden verstrikt raken, ze zouden elkaar de hersens inslaan. Dan maar met sleepnetten de oceaan op! Als je, in letterlijke zin en conform de maximalisatie van ons aller bejag, conform de regels van efficiëntie, verder wilde vissen dan de zee, als je meer wilde dan een visje vangen voor een eenvoudige maaltijd, dan moest je wat in je mars hebben, want je raakte onherroepelijk verstrikt in de stroperige, bureaucratische rompslomp van vangstquota en licenties. Daar lag de vaak verwenste filosofie van diepe wateren² op de loer.

Met het niet verder vissen dan de zee in filosofisch opzicht moeten we op een meta-manier naar bovenstaande alinea’s kijken en zo de drijfveer proberen te vinden die voor Tergus de aanleiding was om zijn nagenoeg obsessieve queeste naar een jeugdliefde in Finland te maken. Het *waarom* is vooralsnog geen *daarom* geworden. De vraag blijft open en onbeantwoord. We kunnen er immers niet klakkeloos van uitgaan dat een gebeurtenis enkel en alleen plaatsvindt omdat er een lonkend baken, of in overdrachtelijke zin een geliefde knipoogt. Dat alleen is niet voldoende. Voor een queeste naar een jeugdliefde is er op z’n minst een voor affecties en romantische ingewikkeldheden ontvankelijk brein nodig. Er moet onderscheid worden gemaakt tussen dat deel van de werkelijkheid dat op een eenvoudige manier van onmiddellijke, emotionele toepassing is en een ander deel dat voor de oplossing van feitelijke problemen kan worden aangewend, in dit laatste geval zou de liefde voor een huisdier dan wat simpeler zijn geweest. Daarnaast is er het in mentale zin ruimere en daardoor veel interessantere gebied van complexiteiten, van de fantasieën en denkbeeldige waarnemingen. Een gebied dat tot diepe verrijking van het bestaan kan leiden, maar dat niet tot een groter geluksgevoel, of tot meer tevredenheid hoeft te leiden, een ingewikkeld gebied dat zelfs een ondraaglijke last kan worden.

In tegenstelling tot *the hunt for knowledge*, de jacht op kennis, op diepgang, die per definitie een jacht naar ingewikkeldheden is, had Tergus het jagen op geluk allang opgegeven, dat beschouwde hij als irrationele flauwekul voor utopistische dromers. Hij beseftte dat hij hier zelf nog lang niet van gevrijwaard was, maar hij deed zijn best en de harmonisatie van theorie en praktijk stond daarom hoog in zijn vaandel. Al was dat op zijn leeftijd een rafelig oud vaandel, waar de doffe fletsheid vanaf straalde. Maar toch, hij moest er iets mee.

Aan het begin van de roman is het *waarom* van zijn reis nog geen uitgesproken *daarom* geworden. Zelfs voor zijn schaarse vrienden was het ondoorzichtig waarom de recent gepensioneerde Tergus niet gewoon een tevreden, simpel leven kon leiden en waarom hij niet tevreden bij een glas wijn zijn zegeningen kon tellen. Die waren er toch? Maar nee, hij moest van mij zo nodig op zoek. Moest! Als een steen die kletterend van de bergwand omlaag rolt, danst, springt, door een struik vliegt, tegen een rots knalt en in het ravijn stort. Moet storten! *Count your blessings!* Met een ironische knipoog, uiteraard. Maar alles heeft zijn beloop, altijd. Een beloop dat tot hiertoe nog geen geheim heeft prijsgegeven. Het is onduidelijk welke koers mijn denkrichting zal gaan volgen, of wat mijn motieven zijn om juist het symbolische beeld van een baken aan de Finse kust te gebruiken. Die duidelijkheid zal er vast nog wel komen, ook al is de ontwikkelingsgang van het verhaal nog verstopt achter de sluier van Eeva-Liisa, van de door Tergus zo compulsief gezochte vriendin, vage kennis of *whatever*. Zal hij haar vinden? Ook dat is nog onduidelijk, evenals de vraag of het gehavende baken voor de Finse kust bedoeld is als een ontsnappingsclausule. Heb ik het baken daar nadrukkelijk neergezet als garantie voor een bepaalde koers? Is het baken, gehavend als het is, misschien bedoeld om een aanvaardbaar excuus te hebben als mijn verhaal ‘uit de koers’ raakt? Er zijn genoeg onbeschadigde bakens langs de Finse kust te vinden die ik evengoed had kunnen kiezen en die betrouwbaarder geweest zouden zijn. Het lijkt dus of ik bewust heb gekozen voor het kapotte baken. Is er zo, al dan niet

bewust, een mogelijkheid gecreëerd om het als verontschuldiging te kunnen gebruiken tegen mogelijke, kritische scherpslijperij: sorry, maar het baken vertoont gebreken, het is niet betrouwbaar, het heeft foute signalen afgeven, waardoor het verhaal uit de koers is geraakt. Of staat het gehavende baken symbool voor Eeva-Liisa, van wie de plaats in zijn leven ook als een gehavend baken, of eerder als een potentieel dwaallicht kan worden gezien? Of heb ik het baken als ‘gehavend’ neergezet om zo de teleologische, doelgeoriënteerde en doorgaans rigide levenskoers van de doorsneemens te kunnen ontwijken? Om die koers op zijn minst ter discussie te kunnen stellen? Is het woord *dwaling* aan het einde van de eerste alinea dan bedoeld om vanwege het onbetrouwbare baken, dwalend te kunnen aanhaken bij nieuwe en onvoorziene ontwikkelingen in de tijd, bij gektes van Tergus en bij fluctuerende trends en ideeën, bij het nieuwe normaal? Is het baken bedoeld als *escape*-optie uit een keurslijf van tradities en rituelen?

Veel waarschijnlijker, en misschien ook minder hoogdravend, heeft de functie van het baken te maken met een aantal reizen die Tergus op zijn queeste door het leven al eerder naar het land van de duizend meren had gemaakt. Die duizend meren moeten we wel met een flinke korrel zout nemen, als niet meer dan een symbolische aanduiding, omdat het er in werkelijkheid meer dan 170.000 zijn. Bij zijn vroegere reizen naar Finland was hij steeds met de boot vanuit Zweden gegaan. Dat was niet vanuit vliedschaamte, de schaamte die iemand ervaart, of in Tergus’ optiek hoort te ervaren, bij het vliegen als er minder milieubelastende alternatieven zijn, of omdat hij het reizen over zee, al was dat met een ordinaire veerboot, romantischer vond dan vliegen. Het was principiëler. Een benadering over zee sloot voor zijn gevoel beter aan bij de geschiedenis, de aard en de mythologie van het land. Het getuigde in Tergus’ visie van gepaste eerbied voor de geschiedenis van het land om het geleidelijk uit de zeedampen van het mythische epos, ‘Kalevalisch’³ uit de oerzee te zien opdoemen en het vervolgens met de correcte etiquette-regels voor een hernieuwde ontmoeting, op charmerende wijze, met hoofse

coulance, met uitgesproken hoffelijkheid en eerbied te benaderen. Alsof elke reis naar Finland een middeleeuwse, aristocratische en door geroutineerde hofmakerij geïnstigeerde toenaderingsreis was naar de *neidot* (meisjes) uit de Kalevala.

‘Hou toch op, Krijgsman, niet zo conservatief! Die middeleeuwse romantische en zogenaamd hoofse aristocraten hadden destijds geen *datingsites* om recht voor z’n raap een schaamteloos ongegeneerde *booty call* te doen! Als die mogelijkheid er wel was geweest hadden ze heus wel via een chatbox een *direct-date* gemaakt.’

Hier nam de vaak etterige *Sprechhund* het woord, mijn alter ego, mijn *Peeping Tom* die constant over mijn schouder meegluurde en waar ik later nog een hartig woordje over te spreken kom.

Rond het middaguur vluchtte Tergus geërgerd het huis uit omdat voor de zoveelste keer sinds hij er woonde de straat werd opengelegd voor nieuwe bekabeling, voor een nog sneller internet. Niet alleen in de straat zelf, maar ook in het tuinpad van de straat naar zijn woning werd er gehakt, gegraven en gedaan. Activiteiten die om de paar jaar plaatsvonden en die niet stilletjes gebeurden, maar gepaard gingen met veel geschreeuw, Hollandse Hits op een bouwradio, lawaai van graafmachines, grondstampers en tegeltrillers. Met teringherrie, zo kon je het gerust noemen.

De lucht was heig blauw. Hoogblonde, pluizige wolkjes dreven als bedeesde plattelandsblondines op de zwakke wind naar het oosten, tot ze achter bomen en statige huizen verdwenen. Twee fietsen leunden als een verstrengeld liefdespaar tegen de zijgevel van de pizzeria en vuurden in het gediffuseerde zonlicht sterretjes af van hun glanzende laklaag, telkens als een windvlaag de boomtakken bewoog. Een groene elektrische deelscooter stond overdwars op de stoep, tot ergernis van een rolstoelrijder. Het getetter van een groepje middelbare scholieren doofde langzaam uit achter een muur bij de rechtbank. In de vitrine van de boekwinkel schreeuwden boeken met titels als *Het verlies van de aarde*, *Groene leugens* en *Warme aarde koel hoofd* om publieke aandacht. Tijdens de covid-19-crisis was de

klimaatcrisis even op een zijspoor terecht gekomen maar kwam nu weer op het hoofdspoor terecht. Zelfs bij het kantoor van de makeelaar, niet echt een van de meest progressief-groene bedrijfstakken, hing een affiche achter het raam over verduurzaming van de eigen woning. In welke richting Tergus ook keek, overal werd hij geconfronteerd met het naderende, of inmiddels al plaatsvindende onheil van de klimaatopwarming. Thuis kwam het in overvloed langs op de beeldschermen, die elk oplettend mens in de eenentwintigste-eeuw in huis moest hebben (computer, tablet, telefoon) en buitenshuis op posters, billboards en in winkels, met een veelheid aan groene en duurzame aanbiedingen. Duurzaam was *hot*, het was *business!*

Ook bij Tergus was het duurzaamheidsdenken een onvermijdbaar gegeven in woord en daad. Al jaren. Hij had het zowat uitgevonden. Met zijn sceptische mensbeeld was hij wel altijd op zijn hoede om zich niet door flemende woorden te laten bedotten! - een essentiële twijfel aan de waarheid en het gezonde verstand, waarbij ook zijn eigen verstand niet op voorhand was uitgesloten. Het was in tijden van leugen, bedrog en slinkse voorlichterij geen overbodige luxe, die twijfel, nog te versterken als het twijfel aan een groepsovertuiging betrof, aan het collectieve verstand - of de afwezigheid daarvan. Niet dat met scepsis een kuddehysterie voorkomen kon worden, maar het was goed om je daar bewust van te zijn en je er als individu tegen te wapenen. Al sinds de waarschuwingen door de Club van Rome, ruim een halve eeuw geleden, was Tergus in het onderwerp duurzaamheid geïnteresseerd. De wetenschap had inmiddels overtuigend aangetoond dat de gemiddelde temperatuur een stijgende trend vertoonde, waardoor het regelmatig dan voorheen vroeg in het voorjaar al aangenaam warm was. Dat was voor Tergus zeker geen onprettige bijkomstigheid. Sterker, het was een welkom cadeautje! Helaas, een alarmerend cadeautje, maar toch! Met door bedrijfsgoeroes geprezen win-winsituaties werd er in mooie, verhullende bewoordingen, en niet zelden in vlamme betogen, gestreefd naar betere klimaatvoorzichten. Die mochten de onmiddellijke behoeftebevrediging dan niet in de weg staan, want die bevrediging was de motor van de

moderne en daarmee ook van de transitie-economie, *we want it all, and we want it now!* Voorstellen tot afremming van de klimaatopwarming gingen dus steeds gepaard met hogere investeringen, meer productie en het eeuwige mantra van meer werkgelegenheid, waar juist een enorme personeelsschaarste op vrijwel alle terreinen het probleem was. Het kwam er allemaal op neer dat de instinctieve pretzucht en de lucratieve vraatzucht niet mochten worden verstoord. Zuchten die werden toegeschreven aan het nooit weg-geëvolueerde overblijfsel van ons paleobrein, aan ons verslaafdenbrein.

Al denkend werd hij op sleeptouw genomen door de hoogblonde, pluizige wolkjes die hoog boven hem nog steeds beschroomd naar het oosten dreven, naar ..., waar enkel de weg naar het bakken hem beter de weg wees. Hij dacht aan zijn eigen paleo-verslaafdenbrein, zijn Eeva-Liisa-verslaving. Hij dacht aan het snelle internet, waarvan de aanleg hem zojuist de deur had uitgejaagd, aan de herrie bij het graven, bovenwereld en onderwereld, hemel en hel. Er was een bemiddelaar nodig om boven en beneden bij elkaar te brengen, een mythologische godheid, een hedendaagse Hermes, of Mithras. Maar de godentijd was voorbij en de mens moest nu zelf orde op zaken stellen. Er werd op allerlei terreinen wel actie ondernomen om het gevaar af te wenden, maar dat kwam in de meeste gevallen neer op bladiëbla, op *window dressing*, op *greenwashing*, het met een trotse glimlach hooghouden van schone schijn. Want feitelijk werden veel problemen al lange tijd geoutsourcet naar het buitenland en werd de transitie naar een ecologisch verantwoord leven doorgeschoven naar volgende generaties. Daar werd schande van gesproken, daar werden rechtszaken over gevoerd. Maar met het eind van de covid-pandemie in zicht moest de economie in vliegende vaart van start, moesten we weer zo snel mogelijk starten met vliegen, recht in het vangblad van de venusvliegenvaal! Hap!

Niet dat hij nou zo'n notoire pessimist was. Er waren positieve ontwikkelingen, die zag hij ook wel. Wereldwijd hadden jongeren zich achter Greta Thunberg⁴ geschaard en een steeds groter deel van de bevolking was zich bewust van de urgentie. Dat was hem allemaal

niet ontgaan. Op allerlei gebieden werden er klimaatoplossingen aangedragen. Maar het was te weinig en het ging ongecoördineerd. De mensheid kon zo'n snelle transitie niet bijbenen, dat was eigen aan de mensheid, dat was de traagheid van het evolutieproces. Daarmee was hij terug bij de al eerder gesignaleerde discrepantie tussen theorie en praktijk. In veel nieuwe en innovatieve speelruimtes werd de ene oplossing na de andere aangedragen en op uitvoerbaarheid en resultaten getest. Zo werden er prachtige drijfoningen ontworpen die bij een toekomstige zeespiegelstijging, aan *the happy few*, een veilig thuis moesten bieden. Maar het was natuurlijk onmogelijk om de hele Laag-Nederlandse bevolking, om al die beneden-NAP'ers, in deze drijfoningen te huisvesten. Dus ging vanwege het grote woningtekort de traditionele bouw in de lager gelegen gebieden, pragmatisch en blind voor de toekomstige zeespiegelstijging, in een razend tempo voort. Bovendien leefde het grootste deel van de mensheid, afhankelijk van allerlei prioriteits- en cultuurverschillen, in de heerlijke illusie met wind- en zonneparken, met elektrische auto's, met alle afval onder het gerecyclede tapijt geveegd, met door de overheid gesubsidieerde biomassacentrales en met 'duurzame, CO₂ neutrale houtbriketten' in de kachel (voor de gezellige warmte) het tij wel te kunnen keren. Tergus zag het met lede ogen aan, deze trage transitie en zag hoe het bakken, hoe zijn bakken, uiteindelijk onder de stijgende zeespiegel zou kunnen verdwijnen. Een verwaarloosbare futiliteit bij wat de wereld te wachten stond.

Het was halverwege de middag en hij was na een ommetje door het centrum even langs de boekwinkel gegaan om een bestelling af te halen. Daarna was hij naar de overkant van de op dat moment, buiten de laad- en lostijden, autovrije straat gelopen om extra shag te scoren en werd bijna van de sokken gereden door een scooter die wel in de straat mocht rijden. Of niet, maar het gewoon deed.

Tergus wilde al jaren stoppen met roken ... wilde! Dit was ook weer zo'n voorbeeld van die hardnekkige discrepantie tussen theorie en praktijk. Hij wilde, of moest van zichzelf, vanwege gezondheid

en zo, echt wel stoppen. Het punt was dat hij eenvoudigweg teveel aannemelijke excuses voorhanden had om het niet te doen. Ook een paar feiten trouwens, om nog maar een excuus aan de longlist toe te voegen, want sommige van zijn ‘rookproblemen’ verdwenen als sneeuw voor de zon zodra hij was gestopt. Niet zo erg dus. En met dit slappe excuus weer een reden om ... maar wèl ietsje minder.

Na deze *shopping experience* was hij tevreden neergestreken op het gemoedereerde terras aan het buurtplein, op vijf minuten lopen van zijn huis, dat nooit zijn ‘thuis’ had willen worden. Daarvoor was zijn met *Fernweh* doordrenkte, nomadische aard al sinds zijn jeugd te prominent aanwezig geweest. En waar sommigen als kooikanarie vrolijk hun deuntjes blijven zingen was hij van nature meer een schor krassende trekvogel. Niet dat hij er ontevreden mee was, integendeel. Het was meer een onbehaaglijk gevoel, voortgekomen uit een anti-nesteldrang, een gevoel dat hij had leren accepteren.

Op het terras was hij ‘nomadisch comfortabel’ in zijn favoriete houding gaan zitten, behaaglijk onderuitgezakt in een zwarte terrasstoel, in wat je noemt een gangbaar modelletje, met poten van blank metaal en met een van synthetische vezels gevlochten zitting en rug. Marketingtechnisch werden deze stoelen exemplarisch gezien voor tijdloosheid, met een neutrale uitstraling. Een nietszeggende woordcombinatie die vooral in conservatieve provinciale kringen stukken beter aansloeg dan ‘een experimentele zitervaring’. Hij dwaalde een poosje rond in zijn persoonsvreemde meubelgedachten en nadat hij zichzelf weer wakker had gemanipuleerd uit de kolkende gedachtestromen bleek hij met een paar kroegkennissen omringd te zijn. Echt goede vrienden zou niemand ze noemen, daar waren de emotionele interacties te oppervlakkig voor. Ze waren op dat moment slechts vlekjes in zijn ooghoek, hier eentje, daar eentje, en verder nog niets. Hoe suf kon je wezen *on a hot summer’s day*. Ze zaten onder een van de vierkante parasols, waar de laagstaande voorjaarszon warm en ongehinderd onderdoor scheen. ‘O, hey guys.’ Nu pas groette hij zijn medekompanen en bestelde met een expressief handgebaar een drankje. De joviale serveerster met de reine cherubijnenwangetjes

wist zo langzamerhand wel welk drankje hij bedoelde. Sinds hij om gezondheidsredenen in theorie al was gestopt met roken was ook de ongezonde behoefte aan alcohol, bier of wijn, van sterke drank was hij nooit liefhebber geweest, voor een groot deel verdwenen en was ook zijn eetgedrag aanmerkelijk verbeterd, veel groenten en fruit, vrijwel geen vlees en een volledig taboe op geraffineerde suiker. Hij had zich gedrevener dan voorheen in de rijen van gezondheidsfreaks geschaard en wilde *coûte que coûte* zijn nog steeds uitstekende conditie op peil houden en liever nog verbeteren, zonder daar al te veel inspanning voor te verrichten. Dus voor hem geen sportschoolzweet, geen dagelijks uur joggen, maar het resultaat, een goede conditie, zien te bereiken met goed eten en lange wandelingen in de natuur. Bij het wandelen hoefde hij eigenlijk nergens op te letten en konden gedachten zonder gevaar vrijelijk hun gang gaan. Dat vrij laten van gedachten bleek voor de mentale gezondheid goed te zijn. En hij wist immers nooit waarvoor die vrijelijke gedachten en die goede conditie van belang zouden kunnen zijn, of zelfs noodzakelijk zouden kunnen zijn. Misschien voor een wereldreis, of voor het uitleven van zijn Eeva-Liisa-obsessie? Of om lekker ongegeneerd het *forever young* in praktijk te brengen met allerlei uitspattingen, of om heel egoïstisch AOW op te strijken en de pensioenkassen tot op de bodem leeg te lepelen. Een gedragspsycholoog zou zijn ‘conditiefanatisme’ waarschijnlijk niet problematisch obsessief hebben genoemd, maar het schurkte er wel tegenaan. Hij moest er zelf hartelijk om lachen, om die bespottelijke gedachten, op de sofa bij Dokter Sigmund!⁵ Zich verkneukelend over zijn eigen dwaasheid zag hij zijn gedachten verwoord in de tekstwolkjes in een stripverhaaltje, weggeblazen door de wind, de straat uit, over de daken, weg, foetsie, of ploef!

Zo zat hij op het terras te mijmeren en zat eigenlijk tegen zijn karakter in, onrustig te wachten op een nieuwe gewaarwording, op een rechtstreeks tot hem gerichte stem, op het initiatief van een ander die hem uit de onbehaaglijke stiltedip van de namiddag zou kunnen trekken, hem wakker zou kunnen schudden, bevrijden uit de warme armen van Eeva-Liisa waarin hij terechtgekomen was. Verdroomd

en lichtend in de gouden gloed van een orfische inspiratiemodus liet hij zich, in achteraf de woorden van de huisdichter ‘wiebelkontig en vol met grensoverschrijdende gedachten ene verdichting ontvloeiën over een gehavend baken in Finland.’ Voor de stamgasten was dat land *terra incognita*, omdat zij in de regel niet veel verder kwamen dan een weekendje naar de Wadden, naar Schiermonnikoog of een van de andere eilanden. Dan waren er nog enkele avontuurlijke ‘zonschijn-trotters’, die met een georganiseerde all-in reis naar een exotisch *beach resort* gingen, naar de Balearen, de Canarias of zelfs Curaçao. Maar daarmee hield het wel op, daarmee was de rand van de aarde bereikt. Hun reislust overschreed nooit het conservatieve patroon, met de vaste gewoontes en vaste behoeften, laat staan dat ze nieuwsgierig op zoek gingen naar exotische cultuurpatronen die een bedreiging konden vormen voor hun eigen tradities. Met deze levenshouding, vergelijkbaar met die van de kooikanarie, waren hun authentieke eigenschappen, vanuit persoonlijke overtuiging of onder culturele druk, tegen *Fernweh*-bederf ingeblikt, geconserveerd. En ze leken er niet ontevreden mee te zijn, ze leken er niet onder te lijden, integendeel, ze verheugden zich erop, op de gereguleerde rust en het pampieren. Binnen het gevarieerde conservenassortiment was er één product dat afweek, namelijk het blikje steurkaviaar tussen de doperwten, bruine bonen en mais. Dat buitenbenige blikje kaviaar was een gepensioneerde vrachtwagenchauffeur, een forse man met simpele, onwrikbare ideeën, een stem als een houtrasp en een hart van goud. Hij had schoonfamilie in Finland wonen en was een echte Scandinaviëliefhebber. Hij begreep, als enige daar, de urgentie van Tergus’ dichterlijke reisdrang wel en meende bij de zinspelingen op Finland, vanuit een autodidactisch ontwikkelde interesse in de menselijke lichaamstaal, op het voorhoofd van Tergus, als zijnde een *writing on the wall* tijdens Belsazars feest,⁶ het Finse woord *palata* te lezen, dat in het Nederlands zoveel als *terugkeer* betekent. Het woord stond niet letterlijk op Tergus’ voorhoofd uitgeschreven maar was voor de gepensioneerde vrachtwagenchauffeur toch duidelijk herkenbaar in de fysiognomische expressie, als een trefwoord dat